
Dünya Coğrafyası ve Kalkınma Perspektifi Dergisi
Journal of World Geography and Development Perspectives (JWGDP)

To Cite This Article: Cerrah, Z. (2022). Investigation of Traditional House Architecture in Karacakaya Neighborhood.
Journal of World Geography and Development Perspectives (JWGDP), 1(1), 48-65.

Submitted: June 28, 2022

Revised: June 30, 2022

Accepted: June 30, 2022

TRADITIONAL HOUSING ARCHITECTURE in KARACAKAYA NEIGHBOURHOOD

Karacakaya Mahallesi'nde Geleneksel Konut Mimarisi

Zeynep CERRAH¹

Öz

Meskenler insanların yaşamsal faaliyetlerini gerçekleştirdiği alanlar olarak karşımıza çıkmaktadırlar. Bu alanların şekillenmesinde geçmişten bugüne kadar mesken sahiplerinin aile yapısı, kültürel birikimleri, doğal çevre şartları ve beşeri çevre şartları etkili olmuştur. Bu faktörlerin etkisi altında şekil alan meskenlerin insan ve çevre arasındaki ilişkiyi incelerken bizlere iyi birer yol gösterici oldukları söylenebilir. Karacakaya Mahallesi'nde bulunan meskenlerin insan ve doğal çevre etkileşimi açısından ele alındığı bu çalışmada gezi gözlem yöntemi kullanılarak gerekli bilgiler toplanmıştır. Literatür taraması ve çalışma sahasında yüzyüze yapılmış görüşmeler ile desteklenen bu bilgiler çalışmada kullanılmak üzere bir araya getirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültür, Karacakaya Mahallesi, Meskenler, Geleneksel Meskenler

Abstract

Houses appear as areas where people carry out their vital activities. The family structure, cultural background, natural environmental conditions and human environmental conditions of the residents have been influential in the shaping of these areas from past to present. It can be said that the dwellings, which are shaped under the influence of these factors, are a good guide for us when examining the relationship between people and the environment. In this study, in which the dwellings in Karacakaya Neighborhood are discussed in terms of human and natural environment interaction, necessary information was collected using the travel observation method. This information, supported by literature review and face to face interviews in the study area, was brought together for us in the study.

Keywords: Culture, Karacakaya Mahallesi, Dwellings, Traditional Dwellings.

---

¹ Sorumlu Yazar, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, www.cerrahzeynep@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-8022-8926

1. GİRİŞ

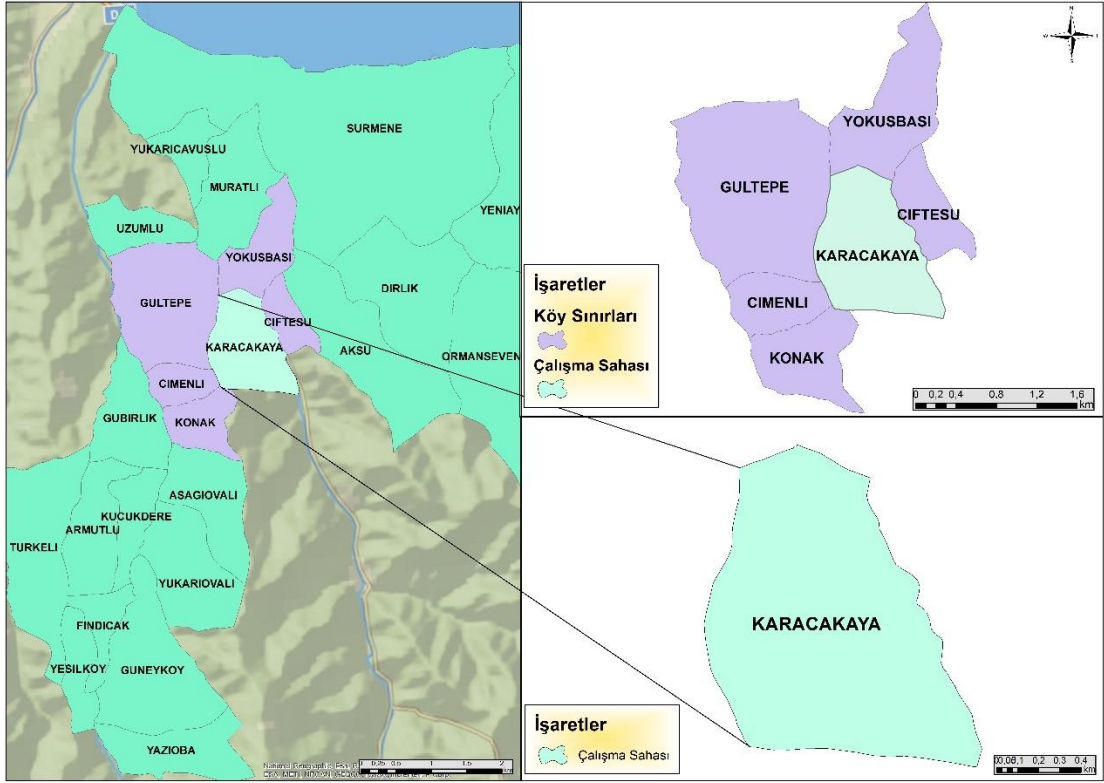
Kültür, belirli bir toplumun üyeleri tarafından paylaşılan ve birbirine aktarılan bilgi, tavır ve davranış kalıplarının hepsinin toplamıdır (Tümerekin ve Özgüç, 2011: 95). Meskenler ise insanların bu kültürel birimimleri ve doğal çevre şartlarına bağlı olarak ortaya çıkmışlardır. Kültürel özellikler bölgeden bölgeye ya da insandan insana nasıl farklılıklar gösterebiliyorsa meskenler de bu doğrultuda buldukları bölgeye göre farklılıklar göstermektedir.

Meskenler, kullanılan inşa araç-gereçleri, fonksiyonları ve fizyonomileri ile içinde buldukları coğrafi mekanın doğal şartlarının yanında, meskenleri kullanan kişilerin ekonomik faaliyet türleri ve sosyoekonomik düzeyleri ile yakından ilişkilidir. Nitekim meskenler sadece içinde yer aldıkları doğal çevre şartları ile değil, kendini meydana getiren insanların faaliyetlerine, kültürlerine, sosyoekonomik şartlarına bağlı olarak da çeşitli şekil ve özellikler kazanmaktadır (Koday, Koday, Kızılkın; 2017: 1370). Özellikle kırsal veya geleneksel ev, geçmişten günümüze yaşayan kültürel yayılmaların ve kültürel adaptasyonların tarihi belgesi olması, yeryüzünün yaşanılan yerler zenginliğini arttırması nedeniyle ayrı bir önem taşır (Köse, 2007: 9).

Kırsal meskenler; yapı malzemesi, şekli ve çeşitli kısımlarının düzenlenme tarzı ile içinde bulunduğu coğrafi koşulları etkisini taşıyan ve bu etkiyi yansıtan, koşullar hakkında ipuçları veren eserlerdir (Tanoğlu, 1969: 214). Gerçekten de coğrafi çevrenin meskenler üzerindeki etkisi, yapı ve inşa gereçleri yönünden, özellikle kırsal yerleşmelerde çok daha dikkat çekicidir. Ancak meskenlerin yapım şekli ve işlevleri, sadece yapı gereci temini sorunuyla ilgili bir durum değildir. Bunda, uğraşılan ekonomik faaliyet şekilleri, ailelerin nüfus miktarı, mülkiyet durumu, ekonomik ve kültürel düzeyleri ile tarihi nedenler ve gelenek-görenekler gibi birçok faktörün de rolü vardır (Doğanay, 2014: 289).

2. Karacakaya Mahallesi'nin Konumu ve Başlıca Coğrafi Özellikleri

Karakakaya Mahallesi, 40°51' kuzey enlemleri 40°05' batı boylamları arasında yer almaktadır. Deniz seviyesine göre yükseltisi 350-450 m arasında değişiklik göstereren Karacakaya Mahallesi, Trabzon ilinin doğusundaki Sürmene ilçesinin Manahos Vadisi üzerinde yer almaktadır. Mahalle merkeze 48 km, Sürmene ilçe merkezine ise 9 km uzaklıktadır (Google Earth, Harita 1).

Harita 1. Karacakaya Mahallesi Lokasyon Haritası

Kışların ılık ve hemen hemen her mevsimin yağışlı geçtiği araştırma sahasında tipik Karadeniz iklimi görülmektedir. İklim ve yağış şartlarının uygun olmasına bağlı olarak gür bir orman örtüsü gelişme olanağı bulmuştur. Bölgede gelişen bu orman örtüsü bölge mimarisinin temel yapı malzemesi konumundadır.

Karadeniz bölgesinde özellikle de Doğu Karadeniz bölümünde yeryüzü şekillerinin engebeli olmasına bağlı olarak dağınık bir yerleşme dokusu görülmektedir. Yine aynı şekilde su kaynaklarının bol olması da bölgedeki dağınık yerleşme dokusunu desteklemektedir.

Karacakaya Mahallesi'nin eski bir heyelan bölgesine kurulduğu bilinmektedir. Heyelanın kütlelerinin Gugul ve Gelin Kayalarından hareket ederek ayrıldığı sanılmaktadır. Karacaka Mahallesi kendi içerisinde Alt Mahalle ve Üst Mahalle olmak üzere yörede yaşayanlar tarafından iki kısma ayrılırken heyelan kütlelerinin Manahos Deresine ulaşan kısmına Alt Mahalle, heyelanın oluşturduğu düzlüğe ise Üst Mahalle kurulmuştur. Yerleşmenin konumlanması üzerinde meydana gelen doğal afetin ve doğal afete bağlı olarak değişen arazi şeklinin etkisi açıkça görülmektedir. Alt Mahalle olarak adlandırılan kesimde arazi yapısı Üst Mahalleye göre dağa eğimli ve engebeli olduğundan dolayı dağınık bir yerleşme dokusu görülmektedir.

Arazi eğimi, meskenlerin cephe yönlerini büyük oranda belirlemekle birlikte, mesken inşası da yamaç eğimine uyum sağlamaktadır. Nitekim sahadaki köy konutları Doğu Karadeniz Bölümü genelinde olduğu gibi, ekseriyetle yamaçlarda inşa edilmekte olup, ön cepheleri vadi tabanına, dolayısıyla da akarsu ya da yola bakacak şekilde yapılmıştır (Coşkun, 2010: 156).

İklim, insan yaşamın üzerinde en önemli etkiye sahip doğal çevre elemanıdır. Mesken mimarisi üzerinde de iklim elemanlarının belirleyici etkisi bulunmaktadır. Ancak iklim özellikleri farklı olan iki bölge arasındaki mesken mimarisindeki farklılığın da arttığını göz ardı etmemek gerekir. Bununla beraber aynı iklim bölgesinde yer almakla beraber mesken mimarisi üzerinde de iklim elemanlarındaki nispi değişikliklere bağlı olarak farklılıklar görmek mümkündür. Belirtilen sahada ılıman okyanusal iklimin kara kütleleri içinde kısmen bozulmaya uğramış ve bölgesel-yerel koşullara göre bir takım yeni özellikler kazanmış bir tipi olarak belirtebileceğimiz Karadeniz iklimi etkili olur (Zaman ve Cerrah, 2013). Doğu Karadeniz kıyı şeridinde yer alan yerleşim birimlerinde olduğu gibi Sürmene ve yakın çevre kıyılarda yıllık ortalama sıcaklık 14°C civarında olup, yaz sıcaklıkları ortalaması 22-23°C civarında ve kış sıcaklıkları ortalaması da 6-7°C civarındadır (Zaman, 2007: 31-32).

Bölgede akarsuların mesken mimarisi üzerindeki etkisi dolaylı yoldan olmakla beraber, açtıkları derin vadiler ile sahanın engebeli bir arazi yapısının oluşmasına neden olmuşlardır. Bunun yanı sıra bölgede su varlığının bol olması yerleşim dokuları üzerindeki etkisini açıkça göstermekte ve yerleşme dokusu dağınık bir hal almaktadır. Karacakaya Mahallesi'nde yöre halkı tarafından Lavut'un Suyu, Osman'ın Suyu, Kuğu Suyu gibi isimler verilen birçok kaynak suyu olmakla beraber bunlar içinde en bilineni Lavut'un Suyu'dur. Merkezi bir konumda yer almakla beraber çay alım istasyonunun 200 m yukarısında bulunur. Küçük bir kaynak suyu olmasına rağmen yaz-kış debisinde değişiklik olmaz.

Eski adı Macuka olmakla beraber Karacakaya Mahallesi'nin bir Osmanlı yerleşmesi olduğu ve ilk yerleşenlerin ise Mutioğulları² olduğu söylenmektedir. İlk yerleşme faaliyetlerinin 1800'lü yılların başında olduğu tahmin edilmektedir. Yerleşim faaliyetlerinin başladığı günden bu yana Türklerin ikamet ettiği ve mahallenin çoğunluğunu Mısır'ın İskenderiye şehrinden gelen veya getirilen Türklerin oluşturduğu söylenmektedir. Ancak 1916 yılında bölge Rus işgaline uğramış ve bu nedenle birçok aile bölgeyi terk edip daha güvenli şehirlere göç etmişlerdir (Anonim). İdari açıdan 1935 yılına kadar Aksu Mahallesi'ne bağlı bir yerleşim birimiyken, 1940 yılından sonra Mazuka/Macuka adını alarak Aksu Mahallesi'nden ayrılmış ayrı bir idari birim haline gelmiştir. 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı "On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile Trabzon Büyükşehir Belediyesi olan iller içerisine girmiştir ve kanun gereği köy idari birimi kaldırılıp mahallelere dönüştürülmüştür (Özçağlar, 2015: 65).

Karacakaya Mahallesi'ne ait nüfus değerlerinden 1935-2000 yıllarına ait veriler Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE)'nden, 2007-2012 yıllarına ait veriler ise Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nden temin edilmiştir. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) verilerinden elde edilen sonuçlara göre Karacakaya Mahallesi'ne ait en eski nüfus verileri 1940 yılına aittir ve bu tarihte mahallenin nüfusu 416 kişidir. Bu tarihten önceki dönemlerde Aksu Mahallesi'ne bağlı bir yerleşim birimi olduğu için nüfus miktarlarına ulaşamamıştır. 1940-2000 yılları arasında kadın-erkek nüfusunda bir yakınlık olduğu, bununla beraber bazı dönemler erkek nüfusun bazı dönemler ise kadın nüfusun üstünlük gösterdiği görülmektedir. 1950 yılında kadın-erkek ayrımına gidilmeden bir sayım yapılması ve 1997 yılında genel bir nüfus tespiti amacı ile sayım

---

² Mutioğulları; Kökeni Osmanlı Devletine kadar dayanan ve günümüzde "Sara Ailesi" olarak bilinen ailenin kökenini oluşturmaktadırlar. İlk ikamet ettikleri yer Of ilçesi olmakla beraber zamanla bölgeye ve hatta günümüzde Türkiye'ye yayılmış durumdadırlar. Ailenin çevreye yayılması ise koyun sürüleri sayesinde gerçekleşmiştir, sürülerine yetersiz gelen otlakları genişletmek amacıyla yayılmaya başlamışlardır. 1800'lü yılların başında iki önemli kola ayrılan ve gittikçe büyüyen aile kendi içinde gruplara ayrılmıştır. Ayrılan bu gruplardan birisinin ise Karacakaya Mahallesi'ne geldiği ve yerleştiği tahmin edilmektedir.

yapılmasına bağlı olarak kadın ve erkek nüfus miktarı belirtilmemiştir. 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı "On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" ile Karacakaya Mahllesini sınırları içerisinde bulunduran Trabzon, Büyükşehir Belediyesi olan iller içerisine girmiştir ve kanun gereği köy idari birimi kaldırılıp mahallelere dönüştürülmüştür. (Özçağlar, 2015, 65). 2012-2022 yılları arasında Karacakaya Mahallesi ait nüfus verileri incelendiğinde

Genel olarak bakıldığı zaman Karacakaya Mahallesi'nin sürekli bir göç verme durumu içerisinde olduğundan sözü edilebilir. Bir dönem nüfusunda artış gözlenirse de göç verme durumunun günümüzde de devam etmekte olduğu ve bölgenin çeşitli sebeplerle göç verdiği görülmektedir. Bu göçlere bağlı olarak Karacakaya Mahallesiindeki genç nüfus oranı gittikçe azalmakla beraber daimi ikamet edenler arasında orta yaşlı ve yaşlı nüfus oranı fazladır. Günümüzde kadın nüfus oranı erkek nüfus oranına hemen hemen eşit olmakla beraber 5-10 yıl öncesine kadar kadın nüfus oranının erkek nüfus oranından fazla olduğu bilinmektedir. Bunun altında yatan en temel sebep ise başta geçim sıkıntısı ve nüfusun karşılaştığı zorluklar sebebiyle bölge dışına verilen işgücü göçleridir (Tablo 1).

Tablo 1. Karacakaya Mahallesi Nüfus Miktarı (1935-2022).							
YILLAR	ERKEK	KADIN	TOPLAM	YILLAR	ERKEK	KADIN	TOPLAM
1935	315	474	789	2008	31	30	61
1940	265	151	416	2009	30	29	59
1945	248	120	368	2010	30	33	63
1950	-	-	385	2011	29	30	59
1955	133	186	319	2012	36	30	66
1960	157	206	363	2013	-	-	65
1965	161	196	357	2014	-	-	72
1970	182	138	320	2015	-	-	72
1975	143	173	316	2016	-	-	102
1980	133	152	285	2017	-	-	103
1985	99	134	233	2018	-	-	211
1990	71	89	160	2019	-	-	168
1997	-	-	113	2020	-	-	146
2000	85	91	176	2021	-	-	133
2007	30	31	61	2022	-	-	-

Kaynak: TÜİK İstatistikleri, DİE verileri ve <https://www.nufusune.com> sayfalarından yararlanarak hazırlanmıştır.

Bölge genelinde olduğu gibi araştırma sahasında da kış mevsiminde neredeyse hiç kimse kalmazken yaz mevsiminde çay ve fındık tarımına bağlı olarak nüfus artışı gözlenmektedir. Nüfustaki bu dönemlik artış ve azalışlar meskenler üzerindeki olumsuz etkisini göstermektedir. Meskenlerin önemli bir kısmı kış mevsiminde boşalmakta, hatta birçoğu yıl boyunca kullanılmayıp âtil hale dönüşmektedir. Bu durum ana yapı gereci ahşap olan meskenlerin daha hızlı bir şekilde tahrip olmasına zemin hazırlamaktadır.

Araştırma sahasındaki ekonomik faaliyetlerin temelindeki belirleyici unsur arazinin engebeli ve dağlık olmasıdır. Yörede ilk yerleşim tarihinden itibaren fındık, mısır ve kendir tarımı öne çıkmaktaydı. Ancak zamanla kendir tarımının

önemini kaybettiği fındık ve mısır tarımının ise günümüzde halen devam ettiği görülmektedir. Meskenlerin çevresinde yer alan ormanlık alanların önceden kendir tarım sahası olduğu söylenmekte ve yöre halkı kendir liflerini iplik, ip ve gemi halat yapımında kullandıklarını belirtmektedir. Yıllarca evlerinde bulunan dokuma tezgâhları ile hem kendileri halat üretmiş hem de Trabzon'daki dokuma tezgâhlarına iplik temin etmişlerdir. Sahada yapılan halatlar limanlara taşınarak ticareti yapılmıştır. Eski amaçlarına yönelik kullanılmıyor olsalar da halen evlerde iplik dokuma tezgâhları mevcuttur.

1940'lı yıllardan sonra kendir tarımı yerini çay tarımına bırakmıştır. Günümüzde bölgede çay tarımının önüne geçecek bir tarımsal ürün yokken Karacakaya Mahallesi, ÇAYKUR'a ait bir çay alım merkezine sahiptir. En önemli ikinci tarım ürünü ise fındık olmakla beraber fındık meyvesinin bazen çay bahçeleri içinde yetiştirildiği dikkat çekmektedir.

Bu faaliyetler ailelerin geçimine yönelik olmakla beraber büyük bir ticari amaç gütmemektedir. Araştırma sahasındaki kırsal ekonominin geçim tipi olması (Doğanay ve Coşkun, 2015: 94), bir ailenin imkânı ölçüsünde her faaliyeti belli oranda yapmasını gerekli kılmaktadır. Bir başka ifadeyle, kendisine ait olan tarlasında tarımsal ürününü yetiştiren bir aile, aynı zamanda birkaç büyükbaş hayvan da besleyerek kendi tarımsal ürün ihtiyacını da karşılar (Orhan, 2019: 46).

Meskenler araştırma sahasında dağınık bir yerleşme dokusu göstermekle beraber Karadeniz Bölgesi'nde kırsal meskenler açısından en dikkat çekici olgu olan, ekime elverişli arazi neredeyse, konutun da orada olduğu gerçeği (Arıncı, 2019: 231) araştırma sahasında da kendini göstermektedir. Meskenlerin konumlandırıldıkları arazi parçası genellikle tarımsal faaliyetlerini gerçekleştirdikleri arazilerin üst kısmında ya da yakınında bulunmaktadır. Bunun en temel sebebi başta fındık ve mısır tarımının yapıldığı araziler olmak üzere geçimlerini sağladıkları bu arazileri yabancı hayvanlardan korumaktır. Bunlara ek olarak meskenlerin bitişiğinde yer alan küçük tarlalarda ailenin ihtiyacına yönelik olarak birden çok ürünün bir arada yetiştirildiği polikültür tarım yapılmaktadır. Polikültür olarak tarımı yapılan ürünler arasında mısır, fasulye ve karalahana önemli bir yere sahiptir. Çay tarımının mesken mimarisi üzerindeki etkisi yok denecek kadar az olmakla beraber fındık ve mısır tarımının mimari üzerindeki etkisi kendini açıkça belli etmektedir. Fındık ve mısırın toplanması, kurutulması ve depolanması yöre halkının sorumluluğundadır. Bu işlemleri gerçekleştirebilmesi amacıyla da çeşitli ev ve eklentileri ortaya çıkmıştır. Bunların en güzel örneği ise çalışmamızın ilerleyen kısımlarında detaylıca yer verdiğimiz serenderler oluşturmaktadır. (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. Çeşitli İhtiyaçlar Doğrultusunda Kullanılan Serenderden Bir Görünüm

Tarımsal faaliyetler dışında ailelerin geçimine yönelik büyükbaş hayvancılık, küçükbaş hayvancılık ve arıcılık faaliyetleri de yapılmaktadır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığa bağlı olarak ahır/ağıl denilen hayvan barınakları ortaya çıkmıştır. Yine hayvancılık faaliyetlerine bağlı olarak samanlık veya merak denilen, hayvanların kışlık yiyecek ihtiyacının depolandığı eklentiler ortaya çıkmıştır.

3. YÖNTEM

Çalışmanın amacı Karacakaya yerleşmesinde yaşayan insanların geçmişten günümüze getirdiği kültürel birikimin ve coğrafi şartların kültürel peyzajın önemli bir unsuru olan meskenler üzerindeki yansımalarını ortaya çıkarabilmektir. Bu doğrultuda gezi-gözlem yöntemiyle geleneksel meskenlere ait fotoğraflar çekilmiş, mesken sahipleri ile görüşmeler yapılarak meskenlere dair bilgiler toplanmıştır. Literatür taraması yapılarak benzer çalışmalar incelenmiş ve gerekli bilgiler çalışmada kullanılmak üzere belirlenmiştir. Toplanan bilgilerin sentezi ile ortaya çıkan bu çalışmada sahip olunan bu kültürel değerlerin korunması gerektiği yönünde bir sonuca ulaşılmıştır.

4. Karacakaya Mahallesi'nde Geleneksel Mesken Kültürü

Türk toplumunda ev kelimesi; vatan, devlet, aile gibi kutsal bir kavramdır. Günümüz Türkçesindeki gibi ev ve bark kelimeleri eski Türk toplumlarının da kullandığı vatan, devlet aile gibi anlamları ile kullanılmıştır (Ögel, 1988: 133; Bulut, Değişgeç, Güney, Uzun, 2017: 1703-1719). Bu anlamların yanı sıra Türk ev mimarisine özgü bazı göstergeler vardır. En önemli göstergelerden olan plan elemanları avlu, oda, mutfak ve sofa gibi unsurlardır (Gök ve Kayserili, 2013: 184). Çalışmamıza konu edindiğimiz geleneksel meskenlerde bu bakımdan Türk evleri ile benzer özellikler göstermektedir.

Avlu geleneksel Türk evi kültüründe en yoğun kullanılan alanlardan birisidir. Avlular kadınların günlük ihtiyaçlarını hazırladığı ya da bir araya toplanıp kış için hazırlık yaptığı, çocukların oyun oynadığı ve aile içi diyalogların dış gözlerden uzakta gerçekleştiği, büyüklüğü ise meskenin büyüklüğüne ya da ailenin ekonomik seviyesine göre değişen alanlardır. Aile özel hayatı önemli olduğundan ev ve avluyu dışarıdan korumak için yapılmış olan duvar önem kazanır. Duvar aslında semboliktir. Buradaki asıl amaç kültürümüzün de temelinde yatan mahremiyet geleneğine verilen önemi korumaktır. Yaklaşık olarak 2 – 2,5 m yüksekliğe sahip olan avlu duvarlarının yapımında taş malzeme kullanılmaktadır. Avluya giriş kapıları ahşap malzemeden yapılmıştır ve çift kanatlı kapılardır. Kapılar üzerinde gelen misafirin habercisi niteliğinde tokmaklar bulunmaktadır. Ancak yapılan gözlemler esnasında bu kapıların fazlasıyla tahribata uğradığı, eskidiğini ya da yerlerini daha sağlam demir-ahşap karışımı kapıların aldığı görülmüştür. Ahşap kapıların demir ile yer değiştirmesindeki en temel sebep bölgedeki meskenlerin çoğunlukla boş olması ya da mevsimlik olarak şenlenmesine bağlı olarak boş kaldıkları süre zarfında dışarıdan gelebilecek hayvan tahribatlarının biraz da önüne geçmektir (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. Geleneksel Meskene Ait Avludan Bir Görünüm

Meskenlerin avlu kapıları ya da dış kapılarının dışında bir de misafirlerin alınması için yapılmış olan özel kapılar mevcut olmakla beraber bu kapılar bahsi geçen diğer dış kapılara göre daha küçüktür ve yine ahşaptan yapılmıştır. Bu kapılardaki temel amaç kültürümüzün de temelinde yer alan haremlik selamlık geleneğine dikkat etmektir. Misafirler için yapılan bu kapılar onlar için özel olarak hazırlanmış misafir odalarına geçişi sağlamaktadır. Böylece ailenin o an içinde bulunduğu durum misafire yansıtılmasının önüne geçilmektedir.

Meskenler fonksiyonel özellikleri bakımından incelendiğinde çeşitli bölümlerin ortaya çıktığı görülmektedir. Evlerin zemin katı hayvan barınağı ya da odun istiflemek, hayvanların kışlık yiyecek ot ihtiyacını saklamak amacıyla kullanılmaktadır. Meskenlerin birinci katı ise ailenin hayatını sürdürdüğü, barınma, yeme-içme gibi temel ihtiyaçlarının karşılandığı kattır. Bu katın merkezi konumunda olan Sofa, odalar ile hizmet birimlerinin ona açıldığı, ortak kullanıma yönelik olan geniş salonlara verilen isimdir (Orhan, 2019: 107). Salon olarak adlandırdığımız bu kısımda mesken sakinleri yemekler yapmakta, sohbetler etmektedir. Bu alanın çevresinde mesken sakinlerinin odaları bulunmaktadır ve bu odalar ile sofa arasında ya küçük bir koridor vardır ya da direk olarak geçiş sağlanmaktadır. Salonun, evin arka cephesine doğru devam eden kısmında genellikle ocaklar, ocağın yan taraflarında veya tam karşısında ise mutfak eşyalarının bulunduğu ahşap raflar bulunmaktadır (Fotoğraf 3). Ancak günümüzde bunların çoğu kapatılmış, yerine kuzineli sobalar kullanılır hale gelmiştir (Orhan, 2019: 107). Meskenlerin bazılarında dışarıya çıkışı sağlayan kapılar olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 3. Kullanım Amacını Kaybetmiş Bir Ocak

Çalışmaya konu olan geleneksel meskenlerde sadece mutfak amacıyla kullanılan bir alan yoktur. Mutfak salon ile iç içe olup aile bireylerinin sohbet ettiği bir alandır. Ocak mutfak içerisinde, meskenin yamaca dönük duvarında yer almaktadır. Kap-kacak koymak amacıyla ahşaptan yapılmış raflar ve küçük bir lavabo ya da bulaşık yıkamak amacıyla betondan yapılmış bir alan bulunmaktadır (Fotoğraf 4). Meskenler incelendiği zaman mutfak ile iç içe buldukları için salonun penceresi olmadığı, var olan pencerelerin ise küçük olduğu dikkat çekmiştir. Ayrıca bu alanların her meskende olmadığına dikkat çekmek kaydıyla dışarıya açılan ahşap ve kanca sistemi ile içeriden kitlenen bir kapısı olduğu görülmektedir.

Fotoğraf 4. Kap- kacak Koymak İçin Kullanılan Ahşap Raflar

İncelediğimiz geleneksel meskenlerdeki odalar, Türk evi odalarının özelliklerini yansıtmaktadır. Odaların hepsinde olmasa bile birçoğunda oda sahiplerinin kendilerine ait duvarlar içerisine gömülü halde bulunan banyolarının (hamam, gusülhaneler), eşyaları kaldırmak için ahşap kapaklı yüklüklerinin ve kör pencerelerin bulunduğu görülmüştür (Fotoğraf 5). Ahşap bir giriş kapısı olan ve günümüzdeki ebeveyn banyosuyla eşdeğer olan gusülhaneler mahremiyet duygusu gözetilerek yapılmıştır. Odalar kullanım amacına göre dizayn edilmiştir. Hayatların çevresindeki odalar genellikle misafir odaları olmak ile beraber bunların içerisinde kişiye özel banyo ve sedirlerin bulunduğu görülmüştür (Fotoğraf 6).

Bu odalar meskenin vadi manzarasına bakan yönünde bulunmaktadır. Salon veya mutfak gibi ortak kullanım alanının çevresindeki odalar ise ailenin genç ve bekar bireyleri ile ebeveynlere ait odalar olmakla beraber bu odalar hem dizayn hem de süsleme açısından az önce bahsi geçen misafir odalarına göre daha sade görünmektedir.

Fotoğraf 5. Kör Pencere ve Bazı Meskenlerde Kullanım Amacının Dışına Çıkarak Yüklük Olarak Kullanılan Sedir

Fotoğraf 6. Kişiyeye Özel Odasında Bulunan Banyolardan Bir Görünüm

Bölge genelinde olduğu gibi araştırma sahası da orman varlığı bakımından zengindir. Bu sebeple meskenlerin yapımında kullanılan temel yapı malzemesi ahşaptır. Ayrıca ahşabın kolaylıkla işlenmesi ve istenen şekle sokulabilmesi, sıcaklık ve rutubeti geçirmeyen bir yapı malzemesi olması (Tanoğlu, 1969: 222) ile çok katlı binaların yapımına olanak sağlaması (Doğanay ve Orhan, 2014: 279) gibi avantajları kullanımını yaygınlaştırmıştır. Ahşap malzemenin elde edilmesinde farklı ağaçlar kullanılmaktadır. Bu ağaçların seçiminde neme dayanıklı olması, işlenebilirliğinin kolay olması, yakın çevreden kolay ve ucuz bir şekilde temin edilebilir olması gibi hususlar etkilidir. Nem ve sıcaklık değerlerinin yüksek olduğu araştırma sahasında geniş yapraklı ağaç türleri tercih edilmektedir ve en çok tercih edilen ise kestanedir. Çünkü bu ağacın kerestesi, kolay kolay alev almadığı gibi tahta kurdu ve kurusu işlemeyecek kadar da serttir (Özgüner, 1970: 22;

Orhan, 2019: 57-58). Mesken yapımında kullanılan ikinci ürün ise taştır. Ahşap ile birleşerek mesken yapımında kullanılan taşlar yakın çevredeki dere ve ırmak kenarlarından ya da taş ocağında çalışan işçiler tarafından getirilmiştir. Bunun yanı sıra taş yapı malzemesi olarak meskenlerin temelinde, toprağa gömülmüş olan kısmında ve evin yamaca bakan duvarında yoğun olarak kullanılmıştır (Fotoğraf 7). Meskenlerin yapımında kullanılan taş, bazen moloz halinde bazen de kesme taş şeklinde kullanılmaktadır. Taşın kullanımındaki temel amaç ahşap malzemenin toprakla teması önlemek, yaşam alanının yerden yüksekliği arttırmak ve rutubete karşı koruyucu bir önlem geliştirmektir (Orhan, 2019: 59). Tamamıyla olmasa da, meskenlerin belli bölümlerinde (özellikle sonradan eklenen kısımlarında) briket/pirket kullanımı da görülmektedir. Nitekim briket, insanın kolaylığı ve meskenin kısa sürede tamamlanabilmesini sağlaması sebebiyle tercih edilmektedir (Hayli, 2001: 29). Doğu Karadeniz Bölümünde olduğu gibi araştırma sahasında da yaygın olarak briket kullanılmakta ancak söz konusu yapı malzemesinin bölgenin doğal koşullarına uygun olmaması (Eruzun, 1972: 54) ve rutubeti kusması (Özgüner, 1970, 23; Orhan, 2019: 6) kullanımının yaygınlaşmasını engellemiştir.

Fotoğraf 7. Ahşap ve Taşın Beraber Kullanıldığı Geleneksel Meskene Bir Örnek

Meskenlerin arka kısımlarının çoğunlukla yamaçlara tesadüf etmesi, arka cepheden tek katlı, ön cepheden ise iki katlı bir mesken görünümünün oluşmasına neden olmaktadır (Tarkan, 1973: 30; Orhan, 2019: 96). Meskenlerin vadiye bakan ön cephedeki alt katı, üst kat kadar geniş değildir. Alt kat genellikle hayvan barınağı olarak ya da odun veya saman depolamak amacı ile kullanılmaktadır.

İklimin meskenler üzerindeki etkisini duvar kalınlıkları, kapı ve pencere büyüklükleri, çatı sistemleri ile meskenlerin yapımında kullanılan malzemeler üzerinde gözlemlenmek mümkündür. Çatı, meskeni hava koşullarından koruyarak onu işlevsel hale getiren ve ona mimari özelliğini kazandıran unsurdur (Tuna, 2008: 156; Orhan, 2019: 74). Bir yöredeki yağış tipi ve miktarı gibi birtakım iklim özellikleri, çatının düz veya eğimli olmasını tayin eder. Doğu Karadeniz Bölümü genelinde olduğu gibi araştırma sahasında da görülen yüksek yağış değerleri çatıların belli eğim değerlerinde yapılmasına neden olmuştur. Eğim değerlerine göre ortaya çıkan birden çok yüzeyli çatılara genel olarak kırma çatı adı verilmekle birlikte, her bir yüzey omuz olarak ifade edilmektedir (Tuna, 2008: 156; Orhan, 2019: 74). Buna göre çatının kaç yöne eğimi varsa isimlendirme de o şekilde yapılmaktadır: İki omuz (semer çatı), üç omuz, dört omuz çatı gibi.

Araştırma sahasındaki meskenlerin çatılarının eğim yönünü yağış şartları belirlemiştir. Çatılar, ani yağışlar esnasında çatıdan sızan suların tek bir yönde birikmesiyle meskenin temelinde meydana gelebilecek kaymalar göz önünde

bulundurularak birden fazla yöne eğimi olacak şekilde yapılmıştır. Karacakaya Mahallesi'nde, maliyeti ve yapımı daha kolay olduğu için genel olarak meskenlerin çoğunda semer çatı tercih edilirken, meskenlerin eklentilerinin bir kısmında semer çatı bir kısmında ise dört omuz çatı sisteminin kullanıldığı görülmüştür. Çatıların önemli özelliklerinden biriside, yağış miktarının fazlalığından meskenin yan duvarlarının korunabilmesi için saçakların uzun tutulmuş olmasıdır. Saçakların uzunluğundan kışlık odunların dizilip yağmurdan korumak ve yerden tasarruf etmek amacıyla faydalanılmaktadır (Fotoğraf 8). Kullanılan malzemeye göre duvarların kalınlığı değişiklik göstermektedir. Taş malzeme kullanılarak yapılmış duvarların kalınlıkları ahşap ve ahşap-taş dolgu duvarlara göre daha fazladır. Çalışma sahasında dış duvarlar genellikle ahşap-taş dolgu ya da sadece ahşap kullanılarak yapılmış olmakla beraber, eğimli yamaçlara denk gelen cephelerde duvar yapımında sadece taş malzemenin kullanıldığı ve kalınlığının 1 metreden fazla olduğu saha incelemesi esnasında görülmüştür. Ayrıca diğer cepheleri ahşap olan evlerde ateş yakılan ocaklıklar ve soba bacaları yangın riskini en aza indirmek amacıyla taş malzeme kullanılarak yapılmış cepheye denk gelmektedir (Orhan, 2019: 74).

Fotoğraf 3. Yağış Şatlarına Bağlı Olarak Uzun Tutulmuş Saçaklar ve Semer Çatı Örneği

Sahada pencereler genellikle ahşaptan yapılmış, kare veya dikdörtgen formatındadır. Boyutlarında ise herhangi bir standart yoktur. Küçük olanlar (ahır veya tuvalet vs. pencereleri) genellikle sabit olmakla beraber büyük olanlar ise aşağıya doğru veya yanlara doğru açılmaktadır. Genel olarak dikdörtgen görünümlü pencereler tercih edilmiştir. Bunun en temel sebebi ise güneşlenme süresinin düşük olması nedeniyle meskenlerin içinin daha fazla aydınlanması hedeflenmiş olmasıdır (Koday, 2003: 95; Fotoğraf 9). Meskenlerin kapıları ahşap malzemedan yapılmış olmakla beraber çift kanatlıdır ve evin içerisinden kanca şeklinde kilit sistemine sahiptirler.

Fotoğraf 4. Çift Kanatlı Ahşap Pencere Kullanılmış Bir Mesken Örneği

Türk kültüründe temel ihtiyaç olarak temiz hava evin biçimlenmesinde etkilidir. Bu anlayış dünya görüşü ve din ile beslenir ve desteklenir. Nitekim tuvalet kokusu benimsenmediği için tuvalet geleneksel Türk evinde iç mekanda değil, dış mekandadır (Köse, 2007: 20). Ancak yapılan gözlemler sonucunda meskenlerin çoğunda tuvaletin iç kesimde olduğu ancak bazılarında avlunun bir köşesinde ya da evden uzakta kısa bir yol ile ulaşılabilecek mesafede bulunduğu görülmüştür.

Köy meskenlerinin planları ve bölümleri, ailelerin ihtiyaçlarına göre belirlenmekle birlikte, ek yapılar ile bir bütün olarak düşünülmesi gerekmektedir. Zira hakim ekonomik faaliyet alanlarına göre şekillenen geleneksel köy konutları, kimi işlevlerini eklentilere yüklemiştir. Bir başka ifadeyle eklentiler, konutların tamamlayıcısı olma özelliğine sahip olup, yürütülen ekonomik faaliyete göre farklı işlevler üstlenmişlerdir (Orhan, 2019: 125). İncelenen geleneksel meskenlerin bulunduğu sahadaki en önemli ekonomik faaliyetler tarım ve hayvancılık olduğu için ortaya çıkan eklentiler de bu faaliyetlerde ihtiyaç duyulan gereçler doğrultusunda şekillenmiştir. Geleneksel meskenlerin çevresindeki en yaygın eklentilerin başında serenderler gelmektedir. Serender dışında ahırlar (hayvan barınakları), mercekler ve sayıları az olmakla beraber fırınlar karşımıza çıkan diğer ev eklentileridir.

Serenderler, meskenlerde yaşayan ailelerin elde ettikleri tarımsal ürünlerini kuruttuğu ve depoladığı, evin giriş kapısına 4-5 m uzaklıkta avlu içerisinde bulunan eklentilerdir. Serenderlerin ortaya çıkmasını sağlayan en önemli faktör nem ve yağıştır diyebiliriz. Çünkü depolanmak istenen ürünlerin nemden yani topraktan uzak tutularak korunması temel amaçtır. Bu doğrultuda direkler üzerine yapılmış olan serenderler karşımıza çıkar. Ayrıca içerisinde hava dolaşımına müsaade eden bir mimari yapının tercih edilmesi de bu amaçladır (Orhan, 2019: 128). Serenderler önce bir taş temel üzerinde yükselirler bundaki temel amaç serenderin yükselmesini sağlayan ve zeminin oluşturan ahşap malzemenin toprağın neminden uzak kalmasını sağlamaktır. Taş temel üzerine daha sonra ahşap malzeme dizilir ve kare görümlü olan temelin köşelerinden olmak kaydıyla neme oldukça dayanıklı olan kestane ağacından kalın kolanlar yerleştirilir. Bu kolonların üst kısmına farelerin üst katta depolanan kışlık yiyeceklere ve ürünlere ulaşmasını engellemek amacıyla tahta tekerlekler yerleştirilir. Daha sonra da serenderin üst katı inşa edilir. Alt kat genellikle kışlık odun ya da meskene ait hırdavat eşyaların depolanma alanı iken üst kat kışlık yiyecek, fındık, mısır gibi ürünlerin depolanma alanıdır. Bazı serenderler sadece alt ve üst olmak üzere iki kattan oluşmaktayken, bazılarının ise üç katlı olduğu ve en alt katında hayvan barınağının olduğu ve bu kesimin toprağa gömük bir şekilde taş kullanılarak yapıldığı görülmüştür (Fotoğraf 10).

Fotoğraf 5. Temel Kullanım Amacını Yitirmiş Olmakla Beraber Meskenin Yakınında Bulunan Serenderden Bir Görünüm

İncelenen geleneksel meskenlere ait olan serenderlerde üst kata çıkmak için yapılmış olan bir merdiven olmadığı, bu işlemin seygar ahşap merdivenler ile gerçekleştirildiği görülmüştür. Sabit bir merdiven olması durumunda fare başta olmak üzere diğer hayvanların ürüne ulaşması kolay hale gelecek ve orta kısımda yer alan tahta tekerleklerin hiçbir amacının kalmayacağı kesindir. Serenderlerin çatıları ise genellikle oluklu kiremit kullanılmakla beraber dört omuz çatı tipindedir. Saçaklar tıpkı geleneksel meskenlerde olduğu gibi serenderin yan kesimlerini yağmurdan korumak amacıyla uzun tutulmuştur.

Ahırların büyük bir bölümü ailenin yaşamını sürdürdüğü meskenin alt katında, taşın toprağa gömük kesiminde bulunurken, çok rastlanmasa da meskenden uzakta yer alan ahırlar da bulunmaktadır. Hayvan barınağı meskenin çok olmasa da sıcak kalmasını sağlamaktadır. Buna bağlı olarak bazı ailelerin meskenden uzakta olan hayvan barınaklarını değil de meskenin alt katında bulunan barınakları tercih ettiği görülmüştür. Alt katta yer alan barınaklar bütünüyle hayvanlara tahsis edilmiş olabileceği gibi, bir kısmının odunluk veya hayvanların kışlık yiyeceği ot ve samanların depolanma alanı olarak kullanıldığı ahırların olduğu da görülmüştür. Hayvan barınaklarına girişi sağlayan kapılar daima ahşap malzemedendir ve dışarıdan kilit sistemine sahiptir. Meskenlerde yer alan çok pencere anlayışının ahırlar için geçerli olmadığı, ahırlarda iki ya da üç pencerenin bulunduğu dikkat çekmiştir. Ahırların içerisinde yeni doğmuş buzağuların konulması için ayrı bir bölüm ve hayvanların yemlerini yedikleri yöre halkı arasında banti olarak bilinen hayvan yemlikleri bulunmaktadır. Zemini genellikle toprak-taş karışımı olan ahırların ahşap zeminli olanları da bulunmaktadır.

Merekler ise hayvanların yiyeceği otların depolandığı eklentilerdir. Depolanan otlar bahçeden kesildiği gibi hemen mereğe getirilmez. Önce kesildiği alanda kurutulmaktadır. Bunun için de yörenin nemli ve yağışlı iklim şartları göz önünde bulundurularak yöre halkı otları kesmek için güneşli günleri beklemektedir. Otlar kesildikten sonra kurutma işlemi esnasında hava bozarsa ya da kapanırsa, otlar bir araya toplanır üzerleri naylon veya bıranda ile örtülerek çürümelerinin önüne geçilmiş olur. Son olarak kurutulan otlar hayvan barınağının yakınındaki merelere taşınır ve depolanır. Merelerde hava dolaşımını sağlamak amacıyla büyük boşluklar bulunmakta, çatıları ise iki yana eğimli semer çatı şeklinde olup sac malzeme ile kaplıdır.

Sayıları diğer ev eklentilerine göre oldukça az olan fırınlar mahalleler içerisinde ortak kullanıma yönelik olabildikleri gibi tek bir ailenin mülkiyetinde olanları da vardır. Fırınların ana yapı malzemesini taş oluşturmaktadır ve kareye yakın bir görümleri vardır. Boyları ise bir insan boyunu çok az geçmektedir. Çatıları ise iki yöne eğimli semer çatı şeklinde olup genellikle oluklu kiremit ile kaplıdır. Geçmiş dönemlerde ekmeği pişirmek için kullanılan bu fırınlar günümüzde bu kullanım özelliğini kaybetmiştir. Kuzine sobanın kullanımının yaygınlaşması ve ekmeğin artık kuzine sobaların fırınlarında pişirmeye başlanması bunun en temel sebebidir (Fotoğraf 11).

Fotoğraf 6. Kullanım Amacını Yitirmiş Olan Bir Fırın

Belirtmek gerekir ki modern yapı malzemelerine ulaşma imkânının artmasına paralel olarak geleneksel evlerin çehrelerinde değişimler meydana gelmiştir. Şöyle ki geleneksel evlerin eskiyen bazı yerleri yıkılarak briket, tuğla ve beton harcı gibi bazı malzemeler kullanılmıştır. Böylece mazinin eseri olan bu meskenler geçmiş ile günümüz arasında kalan eğreti yapılara dönüşmüştür.

5. SONUÇ

Geleneksel meskenlerin yörenin sahip olduğu ılıman iklim şartları çerçevesinde şekillendiği ve kullanılan yapı malzemesinin temininde yine iklim şartlarının etkili olduğu görülmüştür. İklimle bağılı olarak ortaya çıkan gür orman topluluklarından temin edilen ahşap malzeme meskenlerin temel yapı malzemesini oluşturmuştur. Meskenin ön cephesinin vadiye bakması, arka cephesinde meskeni nemden korumak amacıyla kullanılan yapı malzemesi taş olması, su kaynaklarının bolluğu ve engebeli arazi yapısına bağılı dağınık bir yerleşme dokusunun varlığı iklim ve iklimin çevre üzerindeki etkisine bağılı olarak ortaya çıktığı görülmüştür. İklim şartlarının elverişliliğine bağılı yapılan fındık ve çay tarımı, bazı aileler tarafından gerçekleştirilen hayvancılık faaliyetleri sonucunda ihtiyaç duyulan yapılar ise meskenlerin eklentileri şeklinde kendini göstermiştir. Bununla beraber kültürel unsurlardan olan sosyal yapı ve ahlaki anlayış da başta aile yaşamının sürdürüldüğü alanlar olmak üzere meskenlerin planlanması ve şekillenmesi üzerinde etkili olmuştur. Bunun en somut örneklerini avlu ve odaların planları ya da mesken içeriisindeki dağılışı üzerinde görmek mümkündür. Plan olarak ataerkil aile yapısına hitap eden meskenler ataerkil aile yapısının önemini kaybetmesine bağılı olarak zamanlar terk edilerek boş bırakılmışlardır.

Araştırma sahasında ikamet eden kişi sayısının azalması ya da mevsimlik olarak meskenlerin şenlenmesine bağılı olarak bakımsız kalan geleneksel meskenler yıkılmaya mahkum edilmiştir. Evlerin tarihi çok eski olmakla beraber bazılarının yıkıldığı bazılarının ise çeşitli tadilatlar ile kullanılmaya devam edildiği görülmüştür.

Meskenlerin bazılarının restorasyon yapmak yerine son yıllarda yıkılarak yerlerine modern konutların inşa edildiği dikkat çekmektedir. Modern yapılan konutlar içerisinde de geleneksel meskenlere ait bazı unsurlar yaşatılmaya çalışılsa da bu çaba geleneksel meskenlerin yerini tutmamaktadır. Bunun içindir ki öncelikle valilik bünyesinde bulunan Kültür Varlıkları Koruma Kurulu tarafından geleneksel meskenlerin miras listesine alınması için gerekli çabaların gösterilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde geleneksel Türk evi özelliğini tamamıyla yansıtan bu meskenler günümüzde hızla artan betonarme yapılar arasında kaybolmak ile karşı karşıya kalacaktır. İlerleyen süreçte ise ayakta kalan geleneksel meskenler restore edilmeli, özellikle nem ve yağış şartlarına bağlı olarak ortaya çıkabilecek olan ahşap çürümelerine karşı gerekli bakımlarının yapılması meskenlerin ayakta kalmasına destek çıkacak olan kuruluşlar tarafından sağlanmalıdır. Restorasyon faaliyetlerine ek olarak meskenlerin bulunduğu alanda meskenlerin tarihi dokusuna zarar vermeyecek ve görüntüde bozukluğa sebep olmayacak şekilde çevre düzenlemesi yapılarak tarihi oldukça eski olan bu meskenler ziyaretçilere açık hale getirilebilir. Bu uygulama ile hem geleneksel meskenler tanınmış ve korunmuş olacaktır hem de gelen ziyaretçiler vasıtası ile meskenlerin çevresinde yaşayan yerli halk yöresel ürünlerin tanıtılıp satılması ile kendilerine yeni bir gelir kaynağı sağlayabileceklerdir.

KAYNAKÇA

- Arınc, K., 2019, *Doğal, Beşeri, İktisadi ve Siyasal Yönleriyle Akdeniz ve Karadeniz Bölgeleri*, Erzurum.
- Bulut, İ., Değişgeç, C., Güney, H., Uzun, O., 2017, *Kültürel Peyzaj Açısından Geleneksel Ağlasun Evleri*, Atatürk Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(4), s.1703-1719.
- Coşkun, O., 2010, *İkizdere İlçesinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, Ankara: Bizim Büro Basımevi.
- Çeliksaş, İ., Yurttaş, M., *Karacakaya Mahallesi İle İlgili Hazırlanmış Bir Dergi*.
- Doğanay, H., 2014, *Türkiye Beşeri Coğrafyası (Güncelleştirilmiş 4. Baskı)*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğanay, H., Coşkun, O., 2015, *Tarım Coğrafyası (Güncelleştirilmiş 3. Baskı)*, Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğanay, H., Orhan, F., 2014, *Şavşat'ta Geleneksel Köy Meskenleri ve Başlıca Sorunları*, Atatürk Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 18(1), s.273-297.
- Eruzun, C., 1972, *Artvin ve Çevresinde Halk Mimarisi*, Mimarlık Dergisi, 104, s.51-58.
- Google Maps.
- Gök, Y., Kayserili, A., 2013, *Geleneksel Erzurum Evlerinin Kültürel Coğrafya Perspektifinden İncelenmesi*, Doğu Coğrafya Dergisi, 18(30), s.175-216.
- Hayli, S., 2001, *Erzincan Ovasında Köy Meskenleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(2), s.21-42.
- Koday, S., Koday, Z., Kızıllan, Y., 2017, *Siirt İlinde Bir Mesken Kültür Cas Evleri*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21(4), s. 1369-1385.
- Koday, Z., 2003, *Arhavi Çayı Havzasının Coğrafyası*, Atatürk Üniversitesi Yayınları, Erzurum.
- Köse, A., 2007, *Balıkesir Çevresinde Kırsal Avlu Peyzajı ve Değişimi*, Doğu Coğrafya Dergisi, 18, s.7-38.
- Orhan, F., 2019, *Kültürel Coğrafya Özellikleri ve Turistik Potansiyeli Açısından Geleneksel Artvin Evleri*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.
- Ögel, B., 1988, *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Özçağlar, A. (2015). *Yönetmelik Coğrafya*, Ankara: Nika Yayınevi.
- Özgüner, O., 1970, *Köyde Mimari-Doğu Karadeniz*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara: Apa Ofset Basımevi.
- Tarkan, M.T., 1973-b, *Rize-Hopa Yöresi Coğrafi Etüdü*, Atatürk Üniversitesi Yayınları,
- Tanoğlu, A., 1969, *Nüfus ve Yerleşme*, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Taş Matbaası.
- Tuna, C., 2008, *Orta Karadeniz Bölgesi Sahil Kesiminde Geleneksel Mimari*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Tümertekin, E., Nazmiye, Ö., 2011, *Beşeri Coğrafya, İnsan-Kültür-Mekan*, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Türkiye İstatistik Kurumu 2019.
- Zaman, M., 2007, *Doğu Karadeniz Kıyı Dağları'nda Yaylalar ve Yaylacılık*, Ata. Üni. Yay. No: 960, Fen Ede. Fak. Yay:105, Erzurum.
- Zaman, S, Cerrah, M., 2013, *Doğal ve Kültürel Ortamla Etkileşimi Yönüyle Sürmene'de Çay, Fındık ve Mısır Tarımı*, Doğu Coğrafya Dergisi, 16(26), s.183-212.

https://tr.wikipedia.org/wiki/Karacakaya,_S%C3%BCrmene

<https://www.saralalesi.com/tarihce/>

<https://www.nufusune.com/157053-trabzon-surmene-karacakaya-mahallesi-nufusu>